

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ДОСЛІДНИЦЬКОМУ ПРОСТОРІ ЯК ДОМІНАНТА НАУКОВИХ ІННОВАЦІЙ

Олена Валеріївна АГАПОВА,

*PhD, директор Центру розвитку інновацій,
міжнародного, науково-технічного та освітнього
співробітництва Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського “Харківський
авіаційний інститут”,*

м. Харків, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1024-0238>

agapova-lena-@ukr.net

У тезах доповіді висвітлюється питання важливості міждисциплінарних досліджень для розвитку українського дослідницького простору. Встановлено, що в умовах інтеграції української науки до Європейського дослідницького простору набувають актуальності міждисциплінарні, мультидисциплінарні та трансдисциплінарні дослідження. Акцентовано увагу на правовому регулюванні питання підвищення ефективності наукових досліджень на національному та європейському рівнях.

Ключові слова: *міждисциплінарність наукових досліджень, український дослідницький простір, інновації, проекти.*

Світовими науковими трендами майбутнього є міждисциплінарність освітніх і дослідницьких програм, свобода вибору і формування індивідуальної освітньо-наукової траєкторії.

В умовах інтеграції Українського дослідницького простору до Європейського дослідницького простору варто приділяти особливу увагу мультидисциплінарним, міждисциплінарним і трансдисциплінарним дослідженням як ключовим елементам наукового прогресу. Найефективніше такі інтеграційні процеси впроваджуються під час реалізації наукових проектів.

В основі міждисциплінарності лежить концепція “наведення мостів”, що означає розширення можливості діалогу без вирішення суперечностей та невідповідностей між різними дисциплінами. Якщо міждисциплінарність у дослідженнях буде відповідати динаміці інновацій, вона знайде своє застосування через традиційні інститути науки та освіти, що приведе до отримання нового знання. З цієї точки зору, міждисциплінарність — це “нова комбінація”, або підхід до дисциплінарного способу дослідження, викладання та практики. Крім того, міждисциплінарність передбачає взаємну інтеграцію організаційних концепцій, методологічних процедур, епістемології, термінології, даних та організації досліджень і навчання [1, С. 308].

Враховуючи той факт, що український дослідницький простір функціонує в умовах швидких змін у суспільстві, військової інтервенції та кризисних умовах, сучасному науковцю важливо швидко адаптуватися, навчатися, критично і системно мислити. Підкреслимо, що зазвичай міждисциплінарні дослідження виникають в момент “кризи” і вимагають узгоджених зусиль вчених, представників різних галузей науки для досягнення рівноваги.

Підвищення ефективності наукових досліджень також здійснюється із застосуванням трансдисциплінарного підходу, який спрямований на досягнення своєрідної уніфікації дисциплін, з потенційною можливістю переходу до нової якості, зародження нового наукового напрямку чи наукової дисципліни [2, С. 8].

Під час застосування мультидисциплінарного підходу знання не інтегруються, зв'язок між дисциплінами ситуативний, відсутня спільно визначена матриця, предмети не змінюються та не удосконалюються [2, С. 9].

Акцент на необхідності підвищення ефективності наукових досліджень через застосування різних підходів, встановлений у нормативно-правових актах національного та європейського рівнів.

Так, Регламентом Європейського парламенту та Ради (ЄС) 2021/695 від 28 квітня 2021 року “Про створення Horizon Europe – Рамкової програми досліджень та інновацій, встановлення її правил участі та поширення та скасування Регламенту” № 1290/2013 та № 1291/2013 [3] зосереджено особливу увагу на мультидисциплінарному, міждисциплінарному та трансдисциплінарному підходах як ключових елементах великого наукового прогресу. Дослідницька діяльність, повинна визначатися відповідно до потреб і можливостей науки та має сприяти науковій досконалості. Порядок денний досліджень повинен бути розроблений у тісному контакті з науковою спільнотою та включати акцент на залучення нових талантів у галузі, молодих вчених з метою зміцнення Європейського дослідницького простору, запобіганні витоку мізків та сприянню їх циркуляції [3].

Згідно із розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р “Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2023 роки” передбачено стратегічні і операційні цілі та завдання на найближче десятиліття з відповідними показниками (індикаторами) досягнення (виконання), механізм, очікувані результати, заходи щодо проведення моніторингу реалізації цієї Стратегії на кожному етапі та ресурсні потреби, а також наголошено на розвитку міждисциплінарності освітніх і дослідницьких програм [4].

Впевнені, що обраний національний курс вплине на подальшу популяризацію в українських закладах вищої освіти та наукових установах на організацію нових форм досліджень та появи інноваційних рішень.

Для того щоб нові форми досліджень виступали домінантою наукових інновацій, необхідно враховувати такі особливості:

1. Дослідження зазвичай здійснюються на стику двох дисциплін в результаті чого утворюються нові дисципліни.

2. В межах кількох тісно пов'язаних дисциплін проводяться дослідження, що передбачають широке запозичення концепцій і методів.

3. У дослідженнях беруть участь експерти з різних дисциплін та зацікавлені сторони з відповідних сфер практики, які працюють над спільною складною проблемою, що не лише покращує розуміння, але й підтримує дії щодо вирішення спільної проблеми.

На наше глибоке переконання, використання різноманітності під час наукових досліджень є ключем до успішної наукової роботи, тому що наука отримує користь від багатоманітності ідей та концепцій. Це сприяє удосконаленню спільних досліджень і розробок, співробітництву між

дисциплінами, покращенню якості проектних заявок, інноваційним рішенням і розвитку українського дослідницького простору.

Список використаних джерел:

1. The Oxford Handbook of Interdisciplinarity. Second Edition / Editor-in-chief R. Frodeman. Associate editors J. T. Klein and R. C. S. Pacheco. – Oxford University Press, 2017

2. А. Філіпенко, Міждисциплінарна методологія: базові принципи. *International Relations, Part "Economic Sciences"*. No 13, 2018. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3283/2959

3. Regulation (EU) 2021/695 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing Horizon Europe — the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination, and repealing Regulations (EU) No 1290/2013 and (EU) No 1291/2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008H0416&from=EN>

4. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>